

TUUKKA TOMPERI

FIRST WE TAKE MANHATTAN...

Mediatesti. Syyskuun yhdestoista.

Toimittanut Turo Uskali.

Mediainstituutti,

Jyväskylän yliopisto 2001.

Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksen tutkijoiden ja opiskelijoiden koostamassa teoksessa on lähdetty tavoittelemaan journalismikritiikin tuplaunelmaa: siinä missä toimittajat haaveilevat olevansa kerrankin ensimmäisinä paikalla kun tapahtuu, journalismin tutkijat haaveilevat ehtivänsä kerrankin kommentoimaan kun vielä uutisoidaan. Ideaa luulisi monien muiden tutkimusyksiköiden kadehtivan: kaikesta päätellen tutkijat ja opiskelijat ovat lyöttäytyneet yhteen ja kollektiivisella innolla, tiiviillä aikataululla rakentaneet tapahtunutta monilla tavoilla, lukuisissa eri mediamuodoissa analysoivan katsauksen. Teos on synnytetty puolessatoista kuukaudessa ja julkaistu hyvissä ajoin jo viime vuoden puolella. Kirjoittajia tai työryhmiä mukana on 19 ja tekstejä vielä enemmän.

Kokonaisuus on silppua, josta ei rakennu yhtä kuvaa vaan monta näkökulmaa. Tämä on toisaalta vain vahvuus, koska tavallaan moninaisuus tuntuu vastaavan itse tapahtunutta paremmin kuin yhden tulkinnan dominanssi. Teos on hyödyllinen referenssilähde haluttaessa palata vuoden takaisiin tapahtumiin. Ja journalismi on sellaisenaankin kiinnostava ilmiö, muun muassa siksi, että uhrien, omaisten ja rankaisutoimiin lähetettävien sotilaiden jälkeen rankin osa on toimittajilla. Heidänhän on ilmeenkään värähtämättä välitettävä kaikkein infantiileintakin pressimateriaalia. Miettikää vaikka, miltä toimittajista kielenkäytön ammatillisina tuntuu raportoida esimerkiksi Bushin lausuntoja.

Katsauksien lisäksi kirja sisältää myös tapahtumien kronikan ja luettelon rele-

vanteja painettuja ja digitaalisia lähteitä. Yksi kiinnostavista havainnoista on se, miten tapahtunutta voi pitää tiedonvälityksen muodonmuutosten testinä. Verkoviestintä osoitti heikkoutensa tapahtuman ensimetreillä, mutta vahvuutensa ajan myötä. Arvatkaapa mikä oli internetin suosituimpien hakukoneiden suosituin hakusana 11.9.? Väärin. (Vastaus tekstin lopussa.) Erytistä kiitosta pitää antaa myös siitä, että kirjassa on vaivauduttu katsastamaan islamilaisen maailman viestimien reaktioita.

Teoksen toimittaneen Turo Uskalin synninpäästö – johon muut kirjoittajat enimmäkseen yhtyvät – kuuluu: "Ensimmäisten arvioiden perusteella media, niin meillä kuin muuallakin, on hoitanut tiedonvälitystehtävänsä syksyn ykkösuutista-pahtumissa niin hyvin kuin resurssit ovat vain antaneet myöden." Vielä vuodenkin kuluttua tähän voi pääsääntöisesti yhtyä. Sensaatiohakuisuutta ja ylilyönnejä esiintyy tietenkin aina, eikä tässäkään tapauksessa voi muuta kuvitellakaan. Yksittäisenä mediatapahtumana terrori-isku oli kaikkien aikojen suurin, mitattiinpa sitä millä kriteereillä tahansa. Kaupallinen media käyttää tietenkin tilaisuutta hyväkseen myydäkseen, ja jatkaa tätä taktiikkaa niin kauan ja aina kun se toimii. (Mietitään esimerkiksi syyskuun iskun muistopäiviä 2002.)

Monet tiedotusvälineet ovat käyttäneet tilaisuutta hyväkseen kuitenkin positiivisessa merkityksessä. Esimerkiksi arabimaita ja islamia käsittelevää laadukasta raportointia ei koskaan ole lehdissä ollut niin paljon kuin nyt. (Yhtenä parhaista esimerkeistä Aamulehden ihmisoikeustoimittaja Maila-Katriina Tuomisen viimeaikaiset laajat reportaasit Iranista.) Myös maailmanpoliittinen pohdinta on tuotu uudella terävyydellä monien viestimien vakiomateriaaliin. Toimittajille on annettu kiitettävästi vapautta kirjoittaa kriittisistä ja keskenään debatoivista näkökulmista.

Toisaalta kuva ei ehkä sittenkään ole aivan näin hyvä. Totta puhuen ensimmäisten viikkojen uutisoinnista osa ylitti mitataavassaan ja melodraamassaan monien sietokynnyksen. Sama voidaan sanoa tapahtuman jälkikasittelystä vaalitusta poliittisesta korrektiudesta. Paine yhdenmukaiseen reagointiin oli jo kansainvälisestikin liian suuri, jotta suomalaisissa viestimissä olisi voinut esiintyä mainittavaa toisinajattelua. Voi silti jälkepäin kysyä, miten osuvaa oli, että esimerkiksi ministeri Hassi joutui julkisesti pahoittelemaan kantaansa, jonka mukaan terroris-

min syiden osalta USA:n on myös syytä katsoa peiliin (kuten Heikki Luostarinen muistuttaa yhdessä kokoelman parhaista teksteistä).

Uskali ja muut lienevät oikeassa siinä, että media on hoitanut "tiedonvälitystehtävänsä" kiitettävällä tavalla. Näin on, jos oletamme jo tietävämmä, mistä tietoa pitäisi välittää. Jos emme oleta, silloin mediakritiikin pitää alkaa perusteista: ei siitä, mitä media viestii, vaan siitä, miten media perustelee oman asemansa ja miten se poimii esiin ja asettelee ilmiöitä erilaisiin konstellaatioihin ja topoksiin – etuja taka-alalle, ylle ja alle, urheilu-, talous- tai politiikkaosastoihin, kuvareportaaseihin tai kolumneihin. Entä millainen media on instituutiona; mikä on sen taloudellinen suhde ostajiin, rahoittajiin, mainostajiin; miten se rekrytoi toimittajansa ja kontrolloi näiden toimintaa; mihin uutistoimistoihin luotetaan ja miksi; jne.

Tapahtunut, sen uutisointi ja tuon uutisoinnin mediakriittinen arviointi ei ole varsinaisesti muuttanut mitään viestimien tavassa suhtautua itseensä ja mediakritiikkiin. Edelleen esimerkiksi päivälehtien pääkirjoitustyyliin kuuluu vahva arroganssi kriitikoiden suuntaan, eikä tästä seuraa vaikutelmaa jyrävästä professionaalisuudesta tai vankasta luottamuksesta omaan laatuun, kuten päätoimittajat olettavat, vaan vaikutelma epädialogisuudesta ja sulkeutuneisuudesta. Terrori-iskua koskevan informaation ja elämysten suunnaton jano yleisöjen keskuudessa oli omiaan lisäämään viestimien omanarvontuntoa.

Jyväskyläläisten teos lunastaa lukijan kannalta parhaiten lupauksensa muistelmallisella horisontillaan. Uutisoinnin dokumentaatio palauttaa elävästi mieleen lööpit ja kuvat, kuullut puheenvuorot ja omat tuolloiset elämykset. Kaikesta sanotusta huolimatta kokoelman lukija voi jäädä kysymään: mitä journalismikritiikin tuplaunelman toteutuksessa jäikään itse journalismikritiikistä jäljelle? Uutisointi on kiinnostavasti dokumentoitu, media-aisemaa kattavasti kartoitettu, yleisön reaktioita valaistu, informaation reittejä osoitettu – mutta samalla tahtoo syntyä mielikuva, että teoksessa ollaan uutisomassa uutisointia. Vielä enemmän toivoisi, että tämän lisäksi puolessatoista kuukaudessa ehtisi rakentua myös koherentteja kriittisiä perspektiivejä median ja journalistien vakiintuneisiin tapoihin rakentaa maailma nähtäväksi meillä ja muualla.

(Oikea vastaus on "CNN".)